TARİH Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU OSMANLI DEVLETİ'NDE DARBELER

Osmanlı tarihinde isyanların önemli bir yeri olmakla birlikte XIX. yüzyıla kadar yaşanan isyanlar, hanedanın değiştirilmesine yönelik bir halk hareketi olmamıştır. Buna rağmen bu isyanların bazılarında padişahlar ya tahtını ya da hayatını kaybetmiştir. XIX. Yüzyıldan itibaren ise devlet kademelerindeki değişim, Avrupa'da eğitim almış devlet adamlarıyla bazı aydınların tutumu ve özellikle de Avrupa'daki siyasi akımların etkisi, rejimi hedef alan gelişmelere neden olmuştur.

1876 DARBESİ

Genel anlamda darbe, ordunun ya da devlet içindeki siyasi elitlerin örtük ve yasadışı yöntemlerle mevcut hükûmeti değiştirmesi olarak tanımlanır. 1876 Darbesi'ni önemli kılan ise Osmanlı tarihinde darbe tanımlamasına uyan ilk siyasi hareket olmasıdır. Yeni Osmanlılar, kırk kişilik bir fedai grubu ile Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezi olan Bâb-ı Âli'yi basmayı ve Sadrazam Âli Paşa ile taraftarlarını ortadan kaldırarak Mahmud Nedim Paşa'yı sadrazamlığa getirmeyi planlamışlardır. Bu girişimi haber alan Âli Paşa, cemiyet üyelerinin bazılarını tutuklatmış bazıları ise yurt dışına kaçmıştır. Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi cemiyetin önemli kişileri ise çeşitli memuriyetler bahane edilerek İstanbul'dan uzaklaştırılmıştır.

11 Mayıs 1876 günü Fatih, Süleymaniye ve Bayezid medreselerinin talebeleri şeyhülislamın ve sadrazamın azledilmesini isteyerek isyan etmiştir. Üç gün süren isyan sonucunda Sultan Abdülaziz, Mütercim Rüştü Paşa'yı sadrazamlığa getirmek zorunda kalmıştır. Hüseyin Avni Paşa seraskerliğe, Mithat Paşa da devlet şurası başkanlığına atanmıştır. Askerlerin padişaha bağlı olduğunu bilen Hüseyin Avni Paşa, ayrıntılı bir darbe planı hazırlayarak V. Murad'ı tahta geçirmek istemiştir. Padişaha yapılacak bir saldırıyı önleyecekleri gerekçesiyle kandırılan askerlerin, 30 Mayıs 1876 günü sarayı kuşatmaları sağlanmış ve Sultan Abdülaziz tahttan indirilerek yerine V. Murad tahta çıkartılmıştır. Sultan Abdülaziz, devlet adamlarınca görevden alınan ilk padişahtır. 1876 darbesini yaparak Sultan Abdülaziz'i tahttan indirip V. Murad'ı tahta çıkartanlar, meşrutiyeti ilan etmek konusunda anlaşmazlığa düşmüştür.

Bu belirsizlik ortamında Abdülhamid, devlet ileri gelenlerine tahta çıkarıldığı takdirde anayasayı ilan edeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Mithat Paşa, Abdülhamid ile bir görüşme yapmıştır. Görüşme sonrasında 31 Ağustos 1876 günü Padişah V. Murad tahttan indirilerek yerine II. Abdülhamid padişah olmuştur.

1909 DARBESİ

II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra önemli topraklar kaybedilmiş ve siyasi kargaşa artarak devam etmiştir.

Şubat 1909'dan itibaren İttihat ve Terakki Cemiyeti ile hükûmet ve muhalefet arasındaki mücadele siyasi durumu daha gergin hâle getirmiştir. Nisan 1909'da İttihat ve Terakki Fırkası'nın kuruluşu ve muhalif bir gazete olan Serbestî'nin başyazarı Hasan Fehmi'nin suikaste kurban gitmesi; bütün tepkileri İttihat ve Terakki'ye yönlendirmiştir. Bunun üzerine 13 Nisan 1909'da alaylı askerler ve medrese öğrencilerinin birlikte gerçekleştirdiği darbe girişimi sonuçsuz kalmıştır. Bu darbe girişiminde muhalefetin önde gelen organları; Ahrar Fırkası ve İttihâd-ı Osmânî Cemiyeti etkili olmuştur. İsyan bastırıldıktan sonra sorumluluk Sultan II. Abdülhamid'e yüklenmiştir.

13 Nisan 1909 tarihinde yaşanan bu olay, Rûmî 31 Mart 1325 tarihine denk geldiği için 31 Mart Vakası olarak adlandırılmıştır. İsyan, meclisi de etkilemiş ve Meclis-i Mebusan toplantılarına ara vermek zorunda kalmıştır.

Mahmud Şevket Paşa'nın başkanlığında, kurmay başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı Hareket Ordusu adıyla bir ordu isyanı bastırmıştır. İsyandan sorumlu tutulan Sultan II. Abdülhamid, 27 Nisan 1909'da tahttan indirilmiş ve yerine kardeşi V. Mehmed Reşad getirilmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından 31 Mart Vakası'na kadar iktidara hâkim olan İttihat ve Terakki, bu tarihten itibaren etkinliğini artırmış olsa da 1913'teki Bâbıâli Baskını'na kadar iktidarını dolaylı olarak devam ettirmiştir.

1913 DARBESİ

İttihat ve Terakki Cemiyeti, 31 Mart Vakası sonrası arka planda kalarak iktidara hâkim olmuştur. Bu sebeple ülkede bir muhalefet cephesi ortaya çıkmış ve 1911 yılında Hürriyet ve İtilaf Fırkası kurulmuştur. Yoğun baskı altında yapılan ve sonradan "sopalı seçim" olarak anılan 18 Ocak 1912 seçimlerini İttihatçılar kazanmış ve yönetimdeki tutumları daha da sertleşmiştir."Halâskâr Zâbitân" denilen askerler, hükûmete muhtıra vererek meclisin dağıtılmasını, Kâmil Paşa başkanlığında yeni bir hükûmet kurulmasını istemiştir. Siyasi görüş ayrılıkları sebebiyle parçalanmış olan Osmanlı ordusu, Balkan Savaşları'na hazırlıksız yakalanmıştır. İktidarı tekrar ele geçirmek isteyen, İttihatçılar Kâmil Paşa Kabinesi'nin Edirne'yi Bulgarlara verdiği yönünde halkı galeyana getirerek destek sağlamaya çalışmıştır. 23 Ocak 1913 günü Enver Bey, İttihat ve Terakkinin ileri gelenleri ile Bâb-ı Âli'ye doğru yola çıkmış ve yol boyunca halk da onlara destek vermiştir. Bâb-ı Âli Baskını'yla iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki, I. Dünya Savaşı mağlubiyetine kadar ülkeyi tek partili bir rejimle yönetmiştir.

SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangisi 31 Mart Vakası'nın sonuçlarından biridir?

A) II. Abdülhamid tahttan indirildi.
B) Osmanlı'da Mebusan Meclisi dağıldı.
C) Kanun-u Esasi'nin yürürlüğü durduruldu.
D) Kapitülasyonlar kaldırıldı.
E) Veraset sistemi değiştirildi.

Cevap: A

2. İttihat ve Terakki Cemiyeti, aşağıdaki gelişmelerden hangisi ile Osmanlı yönetimine tamamen hakim olmuştur?

A) I. Meşrutiyet'in ilanı
B) Bab-ı Ali Baskını
C) 31 Mart Vakası
D) II. Meşrutiyet'in ilanı
E) Hareket Ordusu

Cevap: B

3. I. Avrupalı devletlerin Osmanlı iç iş işlerine karışmasını engellemek,
II. Anayasal yönetimin tekrar uygulanmasını sağlamak,
III. Osmanlı veraset sistemini değiştirmek

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin mevcut yönetime karşı başlattığı muhalif hareketlerin amaçları aşağıdaki hangi seçenekte doğru verilmiştir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) II ve III

Cevap: D